

Nuotolinio valdymo karta

Dalia Staponkutė

- Kaip jūs gyvenote be pultelių, mama? - klausia studentė dukra.
- Pulteliai būdavome mes patys, - atsakau. - Eini ir įsijungi televizorių. Jei nori kito kanalo - trakšt, trakšt, trakšt, ir perjungi iš „vietinio“ - į „sajunginį“.
- Į *Euronews*?
- Tai buvo kitoniškos „Sajungos“ naujienos.
- Kažkur mačiau - *Cé Cé Cé Pė*, - juokauja studentė. - Beje, mano kursioke estė Glazgove išžeidė, kai škotas atėjo su marškinėliais, ant kurių buvo šios raidės... Jis, tiesa, nesuprato, kodėl estė užsiraukė visai dienai...
- Na, vokietė turbūt irgi išžėistų, jei kursiokas ateitų su svastika ant marškinėlių...
- Taip, bet simbolius mes paveldime. Ne tik kuriame. Jūsų kartos simboliai buvo statiški kaip ikonos. Mūsų kartos „ikonos“ - trimatės.
- O ką tau reiškia Lietuvos vėliava? - klausiu.
- Saulę, už laisvę pralietą kraują ir žalumą, - atsako dukra.
- Matai? Už laisvę pralieto kraujo simbolis... O kodėl manai, kad saulė? - vėl klausiu.
- Apie saulę svajoja net tie, kurie jos nemato, - nusijuokia ji.
- Apie ką dažniausiai svajoji Tu? - keičiu temą.
- Svajoju apie darbą pagal specialybę, ir nesvarbu, kur. Gali būti ir Tolimieji Rytai,
- aiškina ji surimtėjusi.
- Gera tavo svajonė šitokio nedarbo ir ekonominių krizių laikais, - bandau svarstyti.
- Krizės - tiems, kurie kažką turėjo ir prarado, o ne tiems, kurie neturi ko prarasti...

Vis dėlto... Vėliau ar anksčiau ateina laikas kažką esmingai prarasti. Praradimus, nori nenori, už mus „sukaupia“ laiko bankas. Apie jį ir pagalvojau kalbėdama su dukra. Tiksliau, apie tai, ką laiko bankas mano šalyje - Lietuvoje - įtraukė į „nuostolių skiltį“. Galvojau apie „demografinę duobę“ Lietuvoje ir jos tikėtiną

dvigubą dugną, slepiančią tikrąją gylį. Iš vienos pusės, mes, lietuviai, patys atviromis akimis – anaipol nesapnuodami – problemą stebėjome, žiūrėdami, kurgi ji nuves, iš kitos – kažkam reikėjo išvažiuoti, tačiau apie tai tylėjome. Tik kai išvažiavo „per daug“, ėmėme kalbėti garsiai. Gajausias šių dienų emigracijos šaknis nesunkiai rastume netolimoje praeityje – kad ir privatizacijos istorijoje apie išnirusius iš šešėlinės ekonomikos „galiūnus“ ir „princus“, miestuose ir kaimuose pasėjusius neišdildomą neteisybės jausmą „paprastam“ žmogui. Po trečdalis amžiaus laisvoje, demokratinėje valstybėje „primiršome“ šios neteisybės jausmus, nors keliame aliarmą dėl jų pasekmės – jų sukeltos emigracijos, ir svarstome, kaip ją suvaldyti, kaip „nebėgti nuo vienas kito“. Kartais atrodo, kad kalbame apie tai tarsi ne savo lūpomis – lyg kažkas klaustų arba reiktų prieš kažką „aiškintis“, kodėl mūsų žmonės emigruoja vos ne kaip karo sąlygomis. Šiandien pustomiu šeimose rypuojame, iš vienos pusės, kalti išvykę, iš kitos – kalti išleidę, tuo tarpu įsibėgėjusį emigracijos ratą sunku pasukti atgal.

Šiuose „rypavimuose“ ir atvirose diskusijoje, jų virštoniuose ir pustomiuose, yra visa, ką norime apie problemą sužinoti, arba tiksliau – mūsų kalboje yra visa, ką reikia apie save išgirsti. Mūsų emigracijos kūne slypi tai, ko nenorime apie save sužinoti, tačiau, iškodavę ir pavertę savo kasdienio pokalbio dalimi šio kūno jutimus ir paslaptis, nugintume šalin daug sunkių nuotaikų, susvetimėjimą su savimi ir visokias „nykstančios tautos“ nuojautas. Kiekvienas svetur gyvenantis lietuvis kalbasi su Lietuva: vieni – kasdien, kiti – kartą per metus, treči – tik kartą per gyvenimą, išvykdami. Šis kalbėjimasis yra kol kas labiau monologiškas nei dialogiškas ir veikiau primena maldą arba šnekėjimąsi per „nematomąją“ tarpininką, kuris, jei ir keičia abiejų pusių santykį, tai netiesiogiai ir labai iš lėto. Panašiai kaip Likimas. Ar tai tik lietuviškos emigracijos bruožas? Anaipol. Juk emigracija – bendražmogiška, tačiau kiekvienai emigruojančiai tautai būdingos savos siužetinės linijos, herojai ir šalutiniai veikėjai, jų emocijos ir išgyvenimai, dramatiškos aplinkybės, kulminacija ir atomazga. Jei Lietuvoje emigracija pasiekė kulminaciją, tai prasidės ir atomazga, kuri užpildys „demografinę duobę“ natūraliai kaip lietus tuščias keliaduobes. Nebūtinai – sugrižtančiaisiais...

Kalbu kelio metaforomis, nes noriu suabejoti mitu, neva lietuviai – sėsli tauta, linkusi būti „prie žemės“. Jei mitą griaua tikrovė, jai sunku priešintis. Nešama tikrovės melodijos, pajuntu, kad lietuviai – dervišų tauta, tauta, kuri medituodama sukasi aplink pasaulį kaip aplink savo ašį. Tauta – benamė kaip siela, lengva kaip oriniai sanskrito namai, guvi ir pasiruošusi pakilti kaip beduinų šeima prieš smėlio

pūgą. Tauta – nieko bendra neturinti su karaliais ir princiais, luomais ir klanais, gildijomis ir sektomis, ginklais ir armijomis. Galbūt ne visagalių diplomatų ir ne pasaulio režisierių, tačiau tiesmukiško būdo aktorių tauta, išsvermingų kelio prekijų su lengvai nešiojamomis prekėmis, ilgakoję, greita tauta, tvarkinga ir sąmoninga, išpūdingai pritampanti prie kitų kultūrų. Vis dėlto – labai vieniša. Vieniša, ir todėl, iš esmės, bėga nuo savęs... „Reikals bėgt nuo kara y mara, ragans močias y vyra Eroda. Tada jau liek šaukdams *gvaltas*“.

Taip sakydavo šiaurės Lietuvos kaime, kuriame augau... Emigracija Lietuvos istorijoje – sena kaip žemė, tačiau diskusija apie ją Lietuvoje tik prasideda. Tiesa, istorikai ir sociologai jau spėjo suskirstyti emigracijos kūną į širdį ir smegenis, inkstus ir žarnyną, ir širdį gal nusinešė „antroji“ banga, o žarnyną su visu imunitetu – turbūt „trečioji“, tačiau kiek mažai bendra tai turi su tikrąja emigrantų istorija, trapia kaip klevo lapas rudenį... Ši diskusija apie „bangas“, mano ausiai, kažkodėl neskamba aistringai ir uždegančiai, negirdžiu nei „bangų“ ginčo, tik jų ošimą. Gal todėl diskusija dažnokai primena kalbėjimąsi puse lūpų ir išsižiebusi tuoj ima rusenti ir gesti... „Mes darbšti, bet nekūrybinga tauta“, – svarstė kartą profesorius Egidijus Aleksandravičius. Jis, ko gero, teišus. Gal tikrai nemokame spręsti problemų kūrybingai, nepasižiūrime į emigracijos problemą per savo kūrybą kaip istorinį dokumentą, ir nesvarbu, kad nieko „unikalaus“, pavyzdžiui, literatūroje, kol kas „nesame sukūrę“, kaip viename straipsnyje teigė rašytojas Andrius Jakučiūnas? Sutinku ir su juo. Tiksliau, nesunku sutikti su tuo, ką šiuo klausimu atvirai sako mano kartos intelektualai, nes jų žodžiuose randu paaiškinimą apie save ir savo kartą, kuri buvo didžiausio „smegenų nutekėjimo“ Lietuvos istorijoje liudininkė. Bandydama atsakyti sau į klausimą, ar galėčiau grįžti Lietuvon visam, susiduriu su mintimi, jog jau esu pasaulio smegenų dalis, esu Lietuva svetur. Tai kelia ne tik liūdesį, bet ir savotišką švytėjimą. Pagaliau niekad netaikiau sau sąvokos „emigrantė“, nors bandžiau suprasti, kodėl ji taikoma man Lietuvoje, ir net išsijausti į jos vaidmenį. Kai išsijauti, daug ką tenka ir patirti: gyvenimą „tarp dviejų šalių“, nuolatinius pokyčius gyvenamos vietos ir darbo rinkos srityje, stebint, tiriant, galvojant, kas gi iš tikro su visais mumis darosi. Dabar galiu pasakyti, kad emigracija – tai triguba drama. Pirmiausia – žmogaus, kuris kažkur išvyksta, juk nesi tikras, kas tavęs laukia. Po to – šalies, kuri išlydi, juk pasėji artimiesiems skaudaus išsiskyrimo jausmą. Pagaliau – šalies, kuri sutinka, juk ilginiui ji turi suteikti tau ne tik įsibrovėlio vietą, o leisti švytėti... Tačiau tas švytėjimas yra ne tik mano ir šalies, į kurią atvykau, bet sykiu ir Lietuvos.

Straipsnis spausdintas žurnale „Pasaulio lietuvis“, 2017 m. Nr. 03/555

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.